

Samverkan mot våld i nära relationer i Jönköpings län

Samverkansplan 2014 – 2018

Landstinget
i Jönköpings län

Länsförbundet för
kvinno- och tjejjourer
i Jönköpings län

Migrationsverket

Polismyndigheten
i Jönköpings län

REGIONFÖRBUNDET
JÖNKÖPINGS LÄN

Rädda Barnen

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

■ Samverkan mot våld i nära relationer Jönköpings län

Samverkansplan 2014 – 2018

Meddelande nr 2014:04

Meddelande	nummer 2014:04
Referens	Madeleine Söderberg, Utvecklingsavdelningen, februari 2014
Webbplats	www.lansstyrelsen.se/jonkoping
Illustration	Jenny Gustafsson
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—14/04--SE
Upplaga	30 exemplar.
Tryckt på	Länsstyrelsen i Jönköpings län, 2014
Miljö och återvinning	Rapporten är tryckt på miljömärkt papper

© Länsstyrelsen i Jönköpings län 2014

Förord

I Jönköpings län har vi en gemensam ambition att vara föregångare och göra skillnad. Det är därför viktigt att vi visar vår gemensamma vilja att verka för visionen att ha ett samhälle som präglas av mänskliga rättigheter, jämlikhet och allas fulla rätt till lika värde och rättigheter.

För att leva upp till visionen har vi som en samordnande kraft inom ramen för Jämställdhetsrådet tagit fram denna plan för länets samverkan mot våld i nära relationer. Planen har vi tagit fram tillsammans med ett stort antal myndigheter och ideella/idéburna organisationer i Jönköpings län. Vårt mål är att berörda av våld i nära relationer ska få ökad trygghet, frihet och hälsa. Länets arbete mot våld i nära relationer ska kännetecknas av god kvalitet och samsyn. Vårt gemensamma och pådrivande arbete när det gäller mänskliga rättigheter i Jönköpings län ska leda till ett samhälle fritt från våld i nära relationer. I detta arbete har vi bland annat kunnat konstatera att samverkan mellan samhällets myndigheter och stöd- och hjälporganisationer är helt avgörande när det gäller att ge ett fullgott skydd, stöd och behandling till utsatta, barn som lever i våldets närhet och våldsutövare. Likaså är samverkan en förutsättning för ett effektivt, strukturellt och förebyggande arbete mot våld.

Våld i nära relationer är ett omfattande samhällsproblem som orsakar stort lidande för de som drabbas och stora ekonomiska konsekvenser för samhället. Dessutom sätts principerna för mänskliga rättigheter ur spel och därmed människors rättighet till lika värde och ett liv i frihet och jämställdhet.

Ett liv utan förtryck och våld är en mänsklig rättighet och det är samhällets gemensamma ansvar att skydda och stödja brottoffren samt förebygga våldet. Tillsammans kan vi åstadkomma en förändring och göra skillnad både för de enskilda och för samhället.

Beslutet att ställa sig bakom samverkansplanen är fattat av Jämställdhetsrådet i Jönköpings län den 21 mars 2014.

Minoo Akhtarzand
Landshövding
Ordförande i Jämställdhetsrådet i Jönköpings län

Innehållsförteckning

Förord.....	5
Samverkan mot våld i nära relationer i Jönköpings län 2014-2018	7
Våld i nära relationer	8
Centrala begrepp	10
Varför en samverkansplan?	16
Genomförande	20
Ökad trygghet, frihet och hälsa.....	21
God kvalitet och samsyn	26
Prioriterade aktiviteter.....	29
Lagstiftning och konventioner.....	30
Referenser	32

Samverkan mot våld i nära relationer i Jönköpings län 2014-2018

Vision: Ett Jönköpings län fritt från våld i nära relationer

Övergripande mål;

- Ökad trygghet, frihet och hälsa för berörda av våld i nära relationer i Jönköpings län
- Arbetet mot våld i nära relationer i Jönköpings län präglas av god kvalitet och samsyn

Delmål

Ökad trygghet, frihet och hälsa för berörda av våld i nära relationer i Jönköpings län

- Likvärdig tillgång till adekvat behandling och stöd för målgrupperna i hela länet.
- Säkrare rättsprocess och bättre rättssäkerhet för målgrupperna.
- Förbättrat arbete för särskilt utsatta grupper.
- Utvecklat förebyggande arbete.

Arbetet mot våld i nära relationer i Jönköpings län präglas av god kvalitet och samsyn

- Arbetet mot våld i nära relationer är prioriterat hos berörda myndigheter och övriga aktörer i länet.
- Ökad och jämnare kompetens om våld i nära relationer hos berörda myndigheter och övriga aktörer i länet.
- Förbättrad samordning av länets arbete mot våld i nära relationer.
- Förbättrad samverkan mellan berörda aktörer i länet.

Våld i nära relationer

Begreppet våld i nära relationer innefattar alla former av våld mellan närstående i nuvarande eller tidigare parrelationer eller i syskon- och andra familje- eller släktrrelationer. Även hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer och våld mot barn av närstående inkluderas här. Det som kännetecknar denna typ av våld är att den utsatta har en stark känslomässig relation till den som utsätter. Den känslomässiga bindningen försvårar möjligheten till att göra motstånd eller bryta upp från relationen. Våldet kan ha olika uttryck. Det kan exempelvis vara fysiskt, psykiskt, materiellt eller sexuellt. Syftet med våldet är alltid detsamma, att kontrollera och utöva makt. Ju längre relationen eller utsattheten pågår desto allvarigare blir ofta våldet.¹

Våld i nära relationer är ett könsneutralt begrepp. Med detta menas att alla kan drabbas av våld, oavsett kön, religion, kultur, etnicitet, social tillhörighet och ålder. Enligt tillgänglig forskning och erfarenhet är den vanligaste formen av våld i nära relationer en mans våld mot en kvinna han har eller har haft en nära och förtroendefull relation till.² Vidare visar forskning att kvinnor och mäns utsatthet för våld skiljer sig åt. Kvinnor utsätts i betydligt högre grad för våld av en partner, medan män oftare utsätts av en okänd gärningsman. Kvinnorna rapporterar även oftare utsatthet för allvarligt sexuellt och psykiskt våld, medan männen rapporterar något högre utsatthet för allvarligt fysiskt våld.³ Alltså är våldet till stor del könsrelaterat.

Det könsrelaterade våldet lyfts upp av regeringen genom det fjärde nationella jämställdhetsmålet **Mäns våld mot kvinnor ska upphöra**. Genom formuleringen **mäns våld mot kvinnor** vill man särskilt uppmärksamma våldets direkta koppling till de mönster och normer som finns i vårt samhälle kring kvinnor och män. Exempelvis kan det röra sig om ojämn fördelning av makt och inflytande eller mäns överordning respektive kvinnors underordning.⁴ Sett utifrån detta kan en bristande förståelse av det könsrelaterade våldet och en alltför icke problematiserad användning av begreppet våld i nära relationer riskera att osynliggöra mäns våld mot kvinnor. Det kan även riskera att osynliggöra behovet av förebyggande arbetet mot våld med utgångspunkt från könsnormer, makt och sexualitet.

Utöver att se på våld i nära relationer som ett jämställdhetsproblem blir det allt vanligare, både internationellt och nationellt, att betrakta våld i nära relationer som ett folkhälsoproblem.^{5 6 7} Främst menas här mäns våld mot kvinnor. Våldet påverkar alla delar av den utsattes liv. Möjligheten till självständighet och produktivitet, livskvaliteten och det allmänna hälsotillståndet kan försämrast. Det innebär stora risker för både den fysiska och psykiska

¹ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i nära relationer. Kunskapsbanken. 2014.

www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/ (Hämtad 2014-01-20)

² Ibid

³ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld och hälsa - En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldutsatthet samt kopplingen till hälsa. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014:1. s. 89

⁴ Proposition 2005/06:155. *Makt att forma samhället och sitt eget liv - nya mål i jämställdhetspolitiken*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. s. 52

⁵ Dialoga kunskapscentrum om våld i nära relationer. En folkhälsofråga. www.valdinararelationer.se/sv/Vald-i-nara-relationer/1/Toppmeny/ToppTest/Satt-att-se-pa-vald/En-folkhalsofraga/ (Hämtad 2014-02-23)

⁶ Nationell samordnare mot våld i nära relationer. Ett folkhälsoproblem. Våld i nära relationer: Vårt uppdrag. <http://relationsvald.se/> (Hämtad 2014-02-23)

⁷ Socialstyrelsen. Folkhälsorapport 2009. Stockholm: Socialstyrelsen, 2009. s. 340

hälsan för alla som drabbas av våldet, inklusive barnen i våldets närhet.⁸ Världshälsoorganisationen (WHO) menar att våld mot kvinnor och flickor är en av de stora globala hälsofaraorna för kvinnor.⁹

Våld i nära relationer förekommer i hela samhället, inom alla etniska grupper, samhällsklasser, åldersgrupper och yrkesgrupper. Detta medför att förståelsen om- och arbetet mot våld inte kan begränsas till vissa grupper av människor eller vissa samhällsaktörer. Inte heller kan arbetet mot våld begränsas till att enbart röra klienter/brukare/vårdtagare utan även personal/frivilliga inom samhällets egna myndigheter och organisationer behöver innefattas. Trots detta är det viktigt att ha förståelse och kunskap om vilka riskgrupper som finns för ökad våldsutsatthet, exempelvis kvinnor i missbruk, äldre kvinnor och kvinnor med utländsk bakgrund,¹⁰ och anpassa verksamheten efter detta.

Mitt i våldet, mitt på brottsplatsen, finns det ofta barn. Barn som bevittnar våldet, som upplever våldet och dess konsekvenser och som även ofta själva blir utsatta för våld av en närstående. Dessa barn är i behov av skydd, stöd och hjälp.

Oavsett form av våld, vem som utsätter eller vem som berörs är våldet en kränkning av de mänskliga rättigheterna. Att inte behöva drabbas av- eller bevittna våld är en grundläggande mänsklig rättighet. Det är myndigheternas ansvar i varje land och varje kommun att skydda och hjälpa drabbade av våld i en nära relation samt förebygga och bekämpa våldet, både inom den egna verksamheten och utanför. I detta arbete är de ideella/ideburna organisationerna ett viktigt komplement.¹¹

⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid. Global folkhälsa. Kunskapsbanken, 2014.

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Mans_vald_mot_kvinnor/Global_folkhalsa_amnesguide/ (Hämtad 2014-02-23)

⁹ WHO. Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence. Geneva: World Health Organization, 2013. s. 8

¹⁰ Dialoga kunskapscentrum om våld i nära relationer. Vem blir utsatt? <http://www.valdinararelationer.se/sv/Vald-i-nara-relationer/Toppmeny/Topptest/Vad-ar-vald3/> (Hämtad 2014-02-23)

¹¹ Regeringens skrivelse 2007/08:39. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Stockholm: Utbildningsdepartementet. s. 5

Centrala begrepp

Våld

Enligt Per Isdal är våld ”varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill”.¹²

Utifrån denna våldsdefinition inrymmer begreppet våld många olika uttryck. Det kan handla om fysiskt våld, exempelvis slag, sparkar och knuffar, eller psykiskt våld som kontroll, hot eller nedvärderande ord. Vidare kan våld vara tvång att utföra sexuella handlingar och våldtäkt eller materiellt och ekonomiskt exempelvis materiell skadegörelse eller kontroll av ekonomin.¹³

Ovan definition visar vidare att våld har ett syfte och funktion. Den som utövar våldet vill att någonting ska hända, exempelvis att den som våldet riktar sig emot ska bli tyst, ändra sitt beteende eller på annat sätt påverkas av våldshandlingen. Syftet kan även vara att få slut på en jobbig konfliktsituation.

Närstående

Närstående i detta sammanhang är en person som den utsatta bedöms ha/ha haft en nära och förtroendefull relation till. Alltså rör det sig om en större krets av våldsutövare än enbart en partner eller före detta partner. Det kan exempelvis även vara barn, syskon eller andra släktingar. Bedömningen av vem som är närstående ska göras utifrån varje persons enskilda familje- och levnadsförhållanden. När det gäller närstående till barn syftar begreppet på en vuxen person som barnet bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Exempelvis kan detta vara en förälder, en förälders partner, vuxna syskon eller andra släktingar.¹⁴

Barn som bevittnar våld

Att ett barn har bevittnat våld av eller mot en närstående vuxen betyder att barnet har sett eller hört våldshandlingen.¹⁵

Barn far illa av att bevittna och uppleva våld, både på kort och på lång sikt. Våldet äventyrar barnets psykologiska, sociala och fysiologiska utveckling. Stora risker finns att barnet utvecklar långvarig psykisk ohälsa så som depression, ångest, självdestruktivitet och aggressivitet. Vidare finns risk att barnet får problem med sin fysiska hälsa i form av exempelvis

¹² Isdal, Per. Meningen med våld. Stockholm: Gothia Förlag, 2001. s. 34.

¹³ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våldets uttryck och mekanismer. Kunskapsbanken, 2014.

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/Vald_i_nara_relationer/Valdets_uttryck_och_mekanismer_amnesguide/ (Hämtad 2014-01-20)

¹⁴ Socialstyrelsen. Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 30-31

¹⁵ Ibid. s. 31

huvudvärk, astma och eksem eller att barnet utvecklar sociala problem så som svårigheter att umgås med kamrater.¹⁶

När ett barn bevittnar våld mot en förälder av den andra föräldern upplever barnet sig känslomässigt övergivet och skyddslöst. Ingen av föräldrarna är kapabla att ge skydd och tröst, den ene är våldsam och skrämmande och den andre är rädd och hotad.¹⁷ Forskning visar att konsekvenserna av att uppleva och bevittna våld mot en förälder är potentiellt mer skadande för ett barn än att själv bli utsatt för våld. Vidare visar forskning att det finns ett tydligt samband mellan att som barn uppleva en förälders våld mot den andra och psykiska och sociala problem senare i livet, exempelvis depression, traumasymptom, och alkoholism. Dessa barn riskerar i högre grad än andra barn att växa upp till vuxna som själva blir utsatta för våld i en relation eller utövar våld mot närstående. För att förebygga en sådan utveckling är det viktigt att erbjuda stöd och behandling till dessa barn.¹⁸

Barn som utsätts för våld från närstående

Det finns omfattande forskning som visar att barn som bevittnar våld i hemmet även riskerar att utsättas för olika former av direkt våld. Överlappningen varierar mellan 30-60 % och är extra påtaglig i familjer där det finns någon form av missbruk eller psykisk sjukdom. Vissa studier visar på att det är upp till femton gånger vanligare att barn som bevittnat familjevåld också själva blir misshandlade.¹⁹

Särskilt utsatta grupper

Som beskrivits innan är barn som bevittnar våld eller utsätts för våld från en närstående väldigt utsatta och sårbara. Men när man inom våld i nära relationer använder begreppet särskilt utsatta grupper är det inte just barn som avses. Här menar man i stället utsatta med funktionsnedsättningar, utsatta med beroende- eller missbruksproblematik, utsatta äldre, utsatta med utländsk bakgrund, utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt utsatta hbtq-personer (homosexuella, bisexuella, transpersoner och queerpersoner). När det gäller dessa grupper finns andra omständigheter förutom våldsutsattheten som inverkar på förhållandet mellan hen och våldsutövaren. Sådana omständigheter kan innebära större beroendeställning till den som utsätter och/eller speciella behov av stöd och hjälp. Även hur omgivningen uppfattar utsattheten kan påverka.²⁰ Sårbarhet omfattar här tre dimensioner; utsatthet, konsekvenser och resurser. Personerna kan vara utsatta i särskilt hög grad, brotten kan ge upphov till särskilt allvarliga konsekvenser eller kan det vara så att personerna som utsätts inte har tillräckliga egna resurser för att synliggöra och förändra sin situation.²¹ I nedan underrubriker följer en kort redogörelse kring sårbarheten för varje utsatt grupp. Viktigt att poängtera här är att dessa grupper är heterogena och ofta överlappar varandra.

¹⁶ Socialstyrelsen. Barn som anhöriga – Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter eller avlider. Stockholm: Socialstyrelsen, 2013. s. 50-52

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Överlien, Carolina. Barn som upplever pappas våld mot mamma – Vad säger forskningen? Nordisk socialt arbeid. 04. 2007. s. 238-250

¹⁹ Åkerlund, Nina. Barn som bevittnar våld i hemmet – en kunskapsöversikt. I tryck.

²⁰ Socialstyrelsen. Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 31-32

²¹ Nationellt centrum för kvinnofrid. Våldsutsatthet och särskild sårbarhet. Kunskapsbanken. 2014.

http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/amnen/s%C3%A4rskild_s%C3%A5rbarhet/Sarskilt_utsatta_grupper_amnesguide/ (Hämtad 2014-04-14)

Utsatta med funktionsnedsättningar

Det finns ett antal faktorer som gör att personer med funktionsnedsättning kan vara särskilt utsatta och särskilt sårbara för våld i en nära relation. Det handlar om beroende, osynlighet och sårbarhet.²²

Många personer med en funktionsnedsättning är beroende av andra personer i sin omgivning när det gäller olika delar av sitt dagliga liv. Det kan handla om behov av vård, service eller annat stöd. Ju mer omfattande funktionsnedsättning som en person har desto större blir även graden av beroende och därmed sårbarheten i en våldssituation. Beroendet medför exempelvis risker för upprepat våld samt begränsningar i möjlighet att söka hjälp och bli fri från våldet.²³

Osynlighet kan handla om att det brott som en person utsatts för inte betraktas som just ett brott. Istället benämns det som ”missförhållanden” eller ”brister i verksamheten”. Det kan även handla om svårigheten att upptäcka våldsattheten då den utsatte ofta själv inte anser sig vara utsatt för brott. Osynligheten finns även i att den utsatte inte blir betraktad som kvinna eller man utan som funktionsnedsatt. Hen ”blir” sin funktionsnedsättning och på så vis även könlös. Detta resulterar i att det könsrelaterade våldet och sattheten osynliggörs.²⁴

Gällande sårbarhet menar forskare att den positiva normaliseringen och ökade rörligheten i samhället, där personer med funktionsnedsättningar idag lever tillsammans med andra, också kan innebära större risker att utsättas för våld. Detta då personer med funktionsnedsättningar, främst då intellektuella eller psykiska funktionsnedsättningar, kan sakna kunskap eller vara omedvetna om de risker som finns i vårt samhälle. Sårbarheten gäller speciellt det sexuella våldet.²⁵

Utsatta med beroende- eller missbruksproblematik

När det gäller utsatta med en beroendeproblematik handlar det ofta om ett dubbelt beroende, både av drogerna och av den som utsätter. Eftersom den som utsätter ofta även är den som förser med drogerna får den som är utsatt svårare att lämna relationen. Drogerna kan här användas som ett kontrollmedel.²⁶

Personer i missbruk eller beroende har ofta en livssituation som medför en större risk för att bli utsatt för våld. Just att de lever i en miljö som präglas av våld kan dessutom leda till att både de utsatta själva och samhällets stöd- och hjälporganisationer ser på våldet som en naturlig del av den utsattas vardag. Någonting som följer med missbruket. Detta leder till att de utsatta, och ofta också de som möter dem, anser att de som drabbas får skylla sig själva. Att de är medansvariga för våldet och därmed inte är att betrakta som direkta brottsoffer. Våldet ses som en konsekvens av missbruket, vilket gör att våldet negligeras och osynliggörs.²⁷

²² Socialstyrelsen. Sällan sedda – Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 9

²³ Ibid. s. 31-32

²⁴ Ibid. s. 33

²⁵ Ibid. s. 34

²⁶ Socialstyrelsen. Skylla sig själv? Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruk eller beroendeproblem. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 43

²⁷ Ibid. s. 11-12

Många av de personer som utsätts för våld i en nära relation och som har en beroendeproblematik har även problem på andra områden i livet. Det kan handla om arbetslöshet, dålig ekonomi eller en osäker bostadssituation. Vidare kan de ha problem med sin psykiska hälsa, ha psykiatriska diagnoser och somatiska besvär samt ha någon form av funktionsnedsättning (framförallt intellektuella och neuropsykiatriska). Utöver detta är det inte ovanligt med erfarenhet av kriminell verksamhet, både egen och andras.²⁸ Alla dessa saker, tillsammans med beroendet till utövaren och drogerna, medför en stor sårbarhet för våld.

Utsatta äldre

Problemet med våld mot äldre i nära relationer har länge varit osynligt. Samhällets syn på äldre människor kan vara en bidragande orsak till detta. På många sätt betraktas äldre i vårt samhälle som en homogen grupp, med inga andra egenskaper som utmärker dem än just åldern. Detta leder till att det våld som sker mot äldre förringas och osynliggörs.²⁹

Det våld som drabbar äldre i en nära relation är på många sätt likt det våld som andra utsatta drabbas av men det finns skillnader.³⁰ En skillnad berör våldets uttryck, där det förutom fysiskt, psykiskt, materiellt eller sexuellt våld även kan handla om försummelse eller vanvård. Den äldre personen kan då nekas tillgång till tillräcklig vård, mat och mediciner eller isoleras från omvärlden.³¹ En annan skillnad rör utövaren av våldet. Med anledning av det ökade beroendet av omgivningen kan den eller de som utövar våldet även vara andra närstående än den egna partnern, så som barn, andra anhöriga eller vård- och omsorgspersonal.³² Ytterligare skillnad gäller de konsekvenser som våldet för med sig. Dessa konsekvenser är starkt kopplade med den utsattes sårbarhet, ju högre sårbarhet desto större konsekvenser för den drabbade. När det gäller äldre finns det en ökad sårbarhet, både som enskild individ och som grupp, i form av exempelvis isolering, ensamhet eller beroende av omgivningen. Konsekvenserna av det våld som drabbar dem kan därför bli extra stora.³³

Utsatta med utländsk bakgrund

När det gäller utsatta med utländsk bakgrund är det viktigt att igen poängtera att denna grupp, liksom alla de särskilt utsatta grupperna, är en heterogen grupp. De kommer från olika länder och kulturer och olika sociala miljöer. Vissa har varit i Sverige under en lång tid medan andra bara varit i landet några månader. De har även olika skäl till varför de kommer till Sverige.³⁴

Enligt flera svenska studier är kvinnor med utländsk bakgrund utsatta för våld i större omfattning än kvinnor som har minst en förälder som är född i Sverige. Orsaker till detta kan vara lägre utbildning, utsatt ekonomisk situation och större grad av isolering. Dessa omständigheter är alla riskfaktorer för att bli utsatt för våld. Utöver detta finns det även andra skäl till varför utsatta med utländsk bakgrund anses vara extra sårbara och utsatta. Här kan nämnas språksvårigheter, osäker anknytning i Sverige, dålig kunskap om det svenska samhället, okunskap om sina rättigheter, etnisk diskriminering, kraftigt beroende av våldsutövaren samt begränsat socialt nätverk.³⁵

²⁸ Ibid. s. 34-36

²⁹ Socialstyrelsen. Blånader och silverhår – Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 7

³⁰ Ibid. s. 8

³¹ Ibid. s. 25

³² Ibid. s. 8

³³ Ibid. s. 9-10

³⁴ Socialstyrelsen. Ensam och utsatt - Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med utländsk bakgrund. Stockholm: Socialstyrelsen, 2014. s. 17

³⁵ Ibid. s. 8

Utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck är hot, tvång, våld och mord som har sin grund i kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet. Det hedersrelaterade våldet och förtrycket utövas för att förhindra att hedern förloras, alternativt för att återställa den förlorade hedern. Kontrollen av flickor och kvinnor sker på en rad olika sätt. Det kan handla om att begränsa flickors/kvinnors handlings- och livsutrymme eller bevara sträng social och fysisk uppdelning mellan könen. Det kan även handla om att utsätta flickor/kvinnor för könsstympning eller att gifta bort flickor i tidig ålder. Främst är det flickor och kvinnor som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck men även pojkar och män kan drabbas, exempelvis genom att de tvingas att kontrollera eller utöva våld mot systrar, blir utsatta för våld på grund av sin sexuella läggning eller blir gifta mot sin vilja.³⁶

Att utsättas för brott kan få speciellt allvarliga konsekvenser då brottet sker inom ramen för en nära relation. Detta eftersom den eller de som utövar våldet är någon som den utsatta litar på och har en förtroendefull relation till. För just utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck finns även andra omständigheter som medför en extra sårbarhet. De kan vara utsatta från en väldigt ung ålder då beroendeställningen till familjen är som störst. Våldet är vanligtvis kollektivt, det vill säga det kan finnas flera förövare inom familjen, släkten och omgivningen. Våldet kan även vara sanktionerat av dessa. Denna kollektiva karaktär på våldet leder till större utsatthet och kraftigare kontroll. För den utsatte blir det svårare att bryta upp från våldet och skapa sig en ny tillvaro. Efter ett uppbrott finns vidare risk för stor isolering då den utsatte inte bara behöver ta avstånd från en förövare utan kanske från hela sin familj och släkt.³⁷

Utsatta hbtq-personer

Samhällets syn på våld i nära relationer utgår ofta ifrån att våldet sker inom heterosexuella parrelationer och att våldet är ett uttryck för mäns överordning och kvinnors underordning. Detta leder till att det våld som sker inom hbtq-relationer blir både osynligt och bagatelliserat, vilket i sin tur även påverkar den hjälp och det stöd som erbjuds utsatta. Utgångspunkten att alla människor har lika värde och därmed ska bemötas och behandlas lika är i grunden en god tanke, men eftersom människor också har olika livsvillkor kan ett lika bemötande resultera i kränkningar, felaktigheter och diskriminering. För att kunna ge ett likvärdigt bemötande och ett professionellt stöd behövs därför kunskap om människors olikheter. För att bemöta just denna grupp utsatta behövs vidare kunskap om de skillnader som finns mellan våld i hbtq-relationer och våld i olikkönade heterosexuella parrelationer. En av skillnaderna är synen på våld, utifrån föreställningar om manligt och kvinnligt samt över- och underordning. Denna syn på våld gör att omgivningen har svårt att förstå det våld som förekommer inom hbtq-relationer. En annan skillnad är samhällets heteronorm och homofobiska värderingar och attityder vilket bidrar till en social påfrestning på hbtq-relationers samlevnad. Den isolering som ofta finns som inslag inom våld i nära relationer förstärks här av att omgivningen inte accepterar och erkänner paret socialt. Resultatet blir en dubbel isolering och en ökad sårbarhet för våld.³⁸

³⁶ Länsstyrelsen Östergötland. Vad är hedersrelaterat våld och förtryck? Hedersrelaterat våld och förtryck.

<http://projektwebbbar.lansstyrelsen.se/hedersfortryck/Sv/om-hedersfortryck/Pages/default.aspx> (Hämtad 2014-04-06)

³⁷ Socialstyrelsen. Vänd dem inte ryggen – Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck. Stockholm: Socialstyrelsen, 2014. s. 11

³⁸ Holmberg, Carin & Stjernqvist Ulrika. Våldsamt lika och olika. En skrift om våld i samkönade parrelationer. Stockholm: RFSL, 2008. s. 7-9

Målgrupper

De målgrupper som denna samverkansplan inriktar sig på är vuxna personer utsatta för våld i nära relationer, barn som bevittnat våld i nära relationer, barn som utsatts för våld från närstående samt utövare av våld i nära relationer. När begreppet målgrupperna används i denna plan menas alla dessa parter.

När det gäller barn som utsatts för våld från närstående är detta ett stort område i sig och här bör särskilt poängteras att projektgruppen som arbetat med samverkansplanen har begränsad kunskap på detta område. Med anledning av att man i tillgänglig forskning ser en stor överlappning då det gäller att barn som bevittnat våld ofta själva blir utsatta för våld har beslut trots detta fattats att även innefatta denna målgrupp i planen.

Aktörer

När begreppet länets aktörer används avses de myndigheter och ideella/ideburna organisationer som möter människor som kan vara/är berörda av våld i en nära relation. Detta kan vara länets socialtjänster, förskolor, skolor, Migrationsverket, verksamheter inom hälso- och sjukvården, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Länsstyrelsen, RFSL³⁹, Brottsofferjouren, kvinno- och tjejjourer och Rädda barnen.

³⁹ Riksförbundet för homosexuella, bisexuella och transpersoners rättigheter

Varför en samverkansplan?

Våld i nära relationer är ett stort jämställdhets- och folkhälsoproblem som berör hela samhället. Våldet innefattar både rättsliga och sociala, ekonomiska och hälso- och sjukvårdsspekter. Därför berörs många av samhällets myndigheter och stöd och hjälporganisationer. För att ge fullgott stöd till våldsutsatta, barn som lever i våldets närhet och våldsutövare är därför samverkan mellan dessa aktörer avgörande. Det är en förutsättning för att nå god kvalitet inom varje enskild verksamhet på området och även för det förebyggande och strukturella arbetet mot våld. Genom att flera aktörer går samman kan effekten av en insats maximeras.⁴⁰

Alla olika aktörers insatser ska tillsammans utgöra en helhet så att personen insatserna berör ska få bästa möjliga stöd och hjälp.

En nationell tillsyn som gjorts av inspektionen för vård och omsorg (IVO) visar stora brister i kommunernas och hälso- och sjukvårdens arbete mot våld i nära relationer. Lagstiftningen följs inte i alla kommuner vilket innebär en fara för rättssäkerheten. Det finns även stora skillnader mellan kommunerna då det gäller kompetens på området och kvaliteten i arbetet. De brister som man främst upptäckt i kommunerna är bristande utrednings- och dokumentationsarbete, riskbedömning genomförs sällan, barn uppmärksammas- och utreds i för låg omfattning, man erbjuder serviceinsatser utan beslut, rutiner saknas eller är otillräckliga, kompetens och kvalitet brister samt bristande långsiktighet. De brister man uppmärksammat inom hälso- och sjukvården har i främst rört anmälningsskyldigheten, det systematiska kvalitetsarbetet och samverkan.⁴¹

Även i Jönköpings län finns brister i arbetet mot våld i nära relationer. Behov finns att förbättra både de olika aktörernas egna verksamheter och det gemensamma arbetet. Syftet med denna samverkansplan är att genom samverkan utveckla länets arbete mot våld i nära relationer, förbättra stödet för drabbade och förebygga våldet.

Framtagandet av samverkansplanen

Länsstyrelserna har sedan 2011 haft regeringens uppdrag att samordna länets arbete mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

I januari 2013 samlade Länsstyrelsen 25 sakkunniga inom området våld i nära relationer till en tvådagars workshop. Problemformuleringen inför workshopen var ”otillräckligt arbete mot våld i nära relationer i Jönköpings län”. Syftet med dagarna var att ta fram underlag till en handlingsplan för arbetet mot våld i nära relationer i Jönköpings län, att ge förslag på operativa mål och åtgärder. Samtliga samlade var överens om att det i länet finns ett stort behov av att förbättra och kvalitetsutveckla arbetet mot våld i nära relationer. Detta för att

⁴⁰ Ibid. s. 14,45

⁴¹ Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från nationell tillsyn 2013-2013. Stockholm: Inspektionen för våld och omsorg, 2014. s. 7-9

länet ska nå upp till de intentioner och krav som finns i svensk lagstiftning, Socialstyrelsens allmänna råd och rekommendationer samt FN:s relevanta deklARATIONER.⁴²

Resultaten från workshopen sammanställdes och överlämnades till Fokusgruppen våld i nära relationer, som är en samverkansgrupp som arbetar mot våld i nära relationer i Jönköpings län. Fokusgruppen fick i uppdrag att utveckla förslagen från workshopen och göra ett förslag på en handlingsplan. I Fokusgruppen finns representanter från ett stort antal myndigheter och organisationer i länet.⁴³ Fokusgruppen leds och sammankallas av Länsstyrelsen och är direkt underställd Jämställdhetsrådet i Jönköpings län.⁴⁴ Jämställdhetsrådet har till syfte att vara en samordnande och pådrivande kraft i arbetet med att förverkliga de nationella politiska jämställdhetsmålen i Jönköpings län. Rådet leds av landshövding Minoo Akhtarzand.

Ett antal personer från Fokusgruppen valdes efter detta ut till en projektgrupp⁴⁵. Gruppen träffades under perioden maj 2013 till och med januari 2014 vid fem tillfällen. Utöver arbetet i projektgruppen har deltagare vid ett erfarenhetsutbyte i september 2013 även arbetat med att ta fram ytterligare förslag till aktiviteter med utgångspunkt från de olika delmålen.

Förankring

Utvecklingsledare vid Länsstyrelsen har löpande informerat Fokusgruppen våld i nära relationer, Jämställdhetsrådet och Regionförbundet om arbetet i projektgruppen. Regionförbundet har i sin tur även informerat länets socialchefer. Planen har presenterats för Jämställdhetsrådet i Jönköpings län, styrgruppen för Insikt/utsikt (samverkan för ett Jönköpings län fritt från alkohol- och drogrelaterade skador) samt Integrationsrådet i Jönköpings län. Ledningen i övriga berörda myndigheter och organisationer har informerats av Fokusgruppens medlemmar.

Samverkansplanens fokus

Samverkan

Varje aktivitet i samverkansplanen har fokus på just samverkan. Det finns inom de flesta av länets olika aktörer egna handlingsplaner för arbetet mot våld i nära relationer. Denna samverkansplan är inte tänkt att konkurrera med dessa utan är i stället tänkt att utgöra ett konkret verktyg för länets samverkan, med utgångspunkt från Fokusgruppen våld i nära relationer.

⁴² Se bilaga 1

⁴³ I Fokusgruppen våld i nära relationer ingår (februari 2014) representanter från Länsstyrelsen, Landstinget, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Regionförbundet, Migrationsverket, Socialförvaltningen Nässjö kommun, Socialförvaltningen Jönköpings kommun, Medverkan – FamiljeFrid i GGvV, Bäckadalsgymnasiet Jönköping, Erik Dahlbergsgymnasiet Jönköping, Rädda barnen, Brottsförebyggarens förbund, Länsförbundet för tjej- och kvinnojourer i Jönköpings län

⁴⁴ I Jämställdhetsrådet ingår (februari 2014) representanter från Centerkvinnorna, Eksjö kommun, ESF-rådet, Företagarna, Gislaveds kommun, Högskolan i Jönköping, Jordbruksverket, Jönköpings kommun, Jönköpings kristna råd, Landstinget, LO, LRF, Polismyndigheten, Regionförbundet, Rädda barnen, S-kvinnorna Jönköpings län, Smålandsidrotten, Vaggeryds kommun, Vetlanda kommun, Värnamo kommun samt Winnet. För mer information om rådet, se Länsstyrelsens webbplats <http://www.lansstyrelsen.se/JONKOPING/SV/MANNISKA-OCH-SAMHALLE/JAMSTALLDHET/Pages/jamstalldhetsradet.aspx>

⁴⁵ I projektgruppen ingår (februari 2014) representanter från Länsstyrelsen, Landstinget, Polismyndigheten, Migrationsverket, Socialförvaltningen Jönköpings kommun, Medverkan – FamiljeFrid i GGvV samt Länsförbundet för tjej- och kvinnojourer

Länsperspektiv

Fokusgruppen våld i nära relationer arbetar med att nå en spridning över hela länet när det gäller representanter i gruppen. Även i genomförandet av samverkansplanens aktiviteter kommer ett länsperspektiv att eftersträvas.

Helhetsperspektiv

Fokusgruppens utgångspunkt är att nå ett samlat grepp på våld i nära relationer. Att i så stor utsträckning som möjligt arbeta med utsatta, barn och våldsutövare utifrån ett helhetsperspektiv där alla berörda av våldet beaktas. I denna samverkansplan syns detta genom att man i planens delmål och aktiviteter så långt det är möjligt tänkt in alla målgrupper.

Övergripande aktivitet

En kartläggning av länets arbete mot våld i nära relationer kommer att genomföras i början, mitten och slutet av perioden som samverkansplanen ska gälla, detta genom att en skriftlig enkät skickas till länets olika aktörer. I kartläggningen kommer ett antal frågor att ställas. Både frågor kopplat till möjligheten att följa upp samverkansplanens olika delmål och frågor om exempelvis omfattningen av våld och behov på området.

Genomförande

Samverkansplanen är tänkt att vara ett konkret verktyg för länets samverkan. Ansvarig för planens genomförande och eventuell revidering och uppföljning är Länsstyrelsen, utifrån rollen som samordnare för Fokusgruppen våld i nära relationer. Vissa aktiviteter kommer hela Fokusgruppen att vara involverade i medan andra kommer att genomföras av gruppens samordnare eller enskilda medlemmar.

Planen tar sin utgångspunkt i en vision om ett Jönköpings län fritt från våld i nära relationer. Under denna vision finns två övergripande mål med olika fokus, dels målgrupperna och dels aktörernas arbete. Under de övergripande målen finns åtta delmål och under dessa finns ett antal aktiviteter. Aktiviteterna syftar till att nå de olika delmålen som i sin tur syftar till att nå de övergripande målen.

De aktiviteter som beskrivs är uppdelade utifrån kortsiktigt- respektive långsiktigt/pågående perspektiv. Med kort perspektiv menas att aktiviteten är tänkt att genomföras inom en period av två år och med långt perspektiv att aktiviteten är tänkt att pågå under hela perioden och i vissa fall även efter att samverkansplanen upphört att gälla.

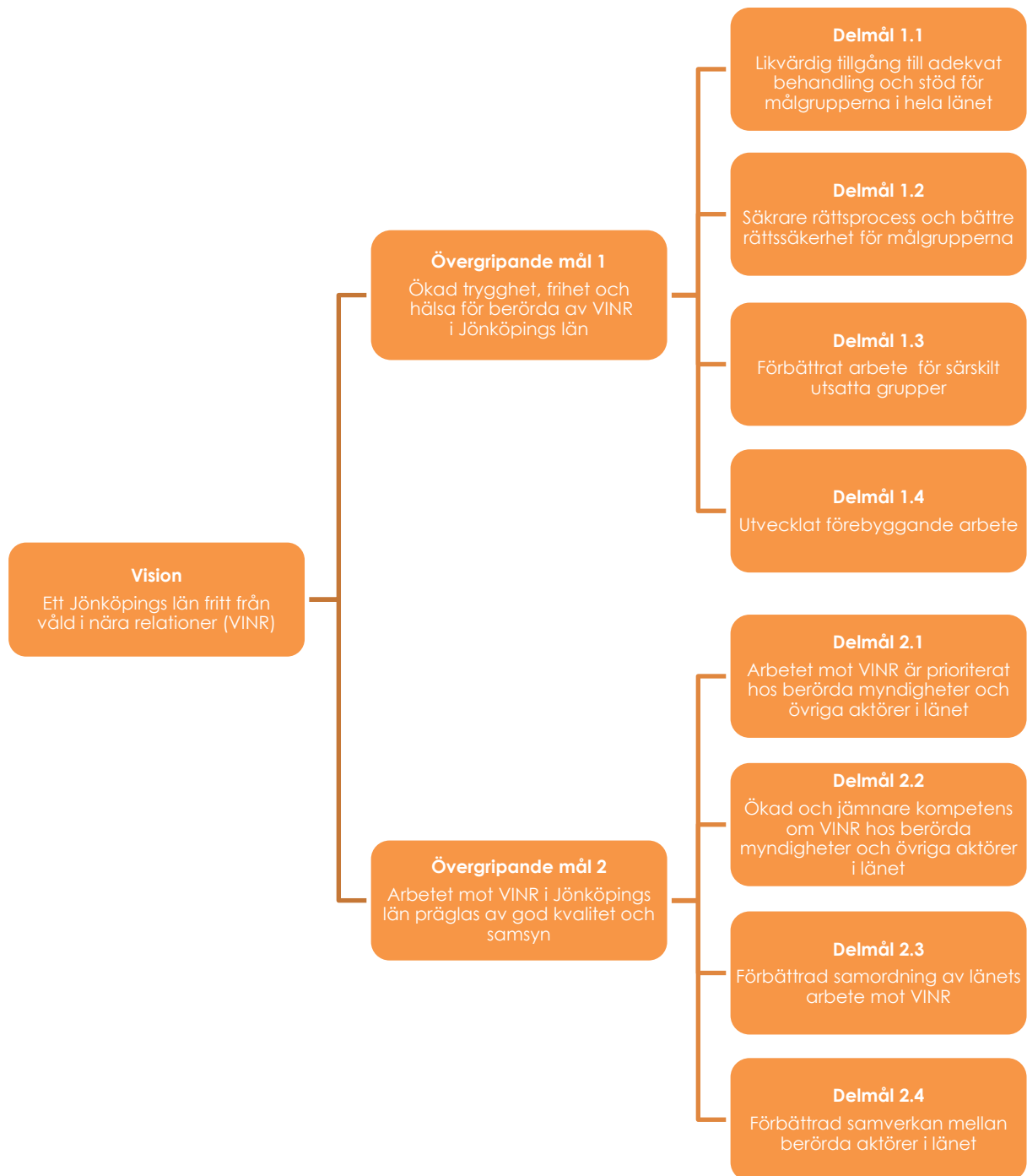
De delmål och aktiviteter som tagits fram täcker inte hela länets behov på området. Målen och aktiviteterna ska i stället ses som ett försök till prioritering av behoven. Nya aktiviteter kan tillkomma och andra aktiviteter kan utgå under den period som samverkansplanen gäller.

Varje år kommer en aktivitetsplan med årets prioriterade aktiviteter utifrån samverkansplanen att göras. Aktivitetsplanen kommer att presenteras för- och fastställas av Jämställdhetsrådet.

Uppföljning

Länsstyrelsen är, utifrån rollen som samordnare för Fokusgruppen, ansvarig för uppföljning av samverkansplanen. En uppföljningsplan med indikatorer kommer att tas fram under 2014. Fokusgruppen rapporterar direkt till Jämställdhetsrådet i Jönköpings län.

Genomförande

Ökad trygghet, frihet och hälsa

Övergripande mål:

Ökad trygghet, frihet och hälsa för berörda av våld i nära relationer i Jönköpings län.

Fokus:

Målgrupperna (utsatta för våld i nära relationer, barn som bevittnat våld i nära relationer, barn som utsatts för våld av närstående samt utövare av våld i nära relationer)

Målet är att ingen i länet, varken vuxna eller barn, ska behöva drabbas av våld i en nära relation. Men för de som trots allt drabbas ska det finnas likvärdigt och rättssäkert stöd oavsett var i länet man bor. Hjälp som erbjuds ska leda till att de drabbade får ett liv fritt från våld och en förbättrad trygghet och hälsa.

Likvärdig tillgång till adekvat behandling och stöd för målgrupperna i hela länet

Målet är att målgrupperna ska erbjudas likvärdigt stöd och hjälp av god kvalitet oavsett var i länet de bor. I detta innefattas även utsatta asylsökande och deras barn.

Det är statens och kommunernas ansvar att ge stöd och skydd till personer som utsatts för eller riskerar att utsättas för våld och barn som lever i familjer där det förekommer våld. Vidare finns ett ansvar att ge stöd till våldsutövare. Insatserna ska så långt som möjligt genomföras i samarbete med de berörda, med utgångspunkt från deras upplevelse och önskemål. Frivilligorganisationernas verksamhet är ett viktigt komplement till den offentliga verksamheten.⁴⁶

Aktiviteter

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera länets intresse och behov av ett behandlings- och kunskapscentrum (BKC).
- Genomföra studiebesök på relevanta verksamheter (kopplat till BKC).
- Om intresse och behov finns, och detta efterfrågas - utarbeta ett förslag på organisation av BKC.
- Inventera och sprida tillgängliga behandlings- och stödmeter/- insatser. Vid efterfrågan genomföra utbildning.

⁴⁶ Socialstyrelsen, Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 45

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Verka för att ett behandlings- och kunskapscentrum etableras i länet.
- Verka för att asylsökande våldsutsatta och barn som lever i dessa familjer ska få tillgång till stöd och adekvat behandling genom att exempelvis samla till rundabordsdiskussion, driva frågan i media samt lyfta frågan i Integrationsrådet och Jämställdhetsrådet.
- Driva frågan om likvärdig tillgång till adekvat behandling och stöd för målgrupperna på politiskt nivå i kommunerna och Landstinget, exempelvis genom att delta vid politiska möten, skriva debattartiklar med mera.

Säkrare rättsprocess och bättre rättssäkerhet för målgrupperna

Det är viktigt att människor som utsätts för brott vågar polisanmäla och fullfölja en rättsprocess. Tyvärr är det få utsatta som väljer att anmäla.⁴⁷ Samhället har här ett tydligt ansvar att underlätta för den utsatta att anmäla samt att ge tillräckligt skydd och stöd, både under en rättsprocess och efter det att rättsprocessen har avslutats.⁴⁸ Vidare har samhällets aktörer ett ansvar för korrekt hantering av ärendet utifrån rättssäkerhet, så som att dokumentation, utredningsarbete och riskbedömning håller en god kvalitet. I arbetet med att förbättra den enskildes rättssäkerhet och stärka rättsprocessen är det viktigt att så långt som möjligt arbeta tillsammans med den utsatta. Vidare är samverkan mellan de olika aktörerna central.

Aktiviteter

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera goda exempel och om möjligt genomföra studiebesök på relevanta verksamheter i andra län.
- Inventera och sprida exempel på lathundar och rutiner som syftar till att stärka rättssäkerheten i olika myndigheter och organisationer, exempelvis gällande dokumentation, uppföljning och utredningsarbete. Vid efterfrågan eventuellt utarbeta förslag på sådana.

Långsiktigt perspektiv

- Verka för att förstärka barnrättsperspektivet i rättsprocessen, exempelvis genom att sammanställa en modell över berörda aktörers ansvar och roll när barn har bevittnat våld.
- Verka för en ökad kompetens kring säkrare rätts-, dokumentations- och handläggningsrutiner, utifrån yrkesgrupp och verksamhet.

Förbättrat arbete för särskilt utsatta grupper

Inom våld i nära relationer finns det vissa grupper som lyfts fram som särskilt sårbara för våld. Dessa personers sårbarhet kan innebära en större beroendeställning gentemot våldsutövaren och ett ökat behov av hjälp. För att kunna erbjuda dessa utsatta rätt stöd behövs kunskap om både våldsutsattheten och om de omständigheter som innebär extra sårbarhet. Vidare finns behov av anpassade insatser, så som exempelvis särskilda skyddade boenden.

⁴⁷ Brottsförebyggande rådet. Våld i nära relationer. Brå. 2008, <http://www.bra.se/bra/nytt-fran-bra/arkiv/apropa/2008-07-01-vald-i-nara-relationer.html> (Hämtad 2014-01-20)

⁴⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid. Rättsväsendets ansvar. Kunskapsbanken. 2014. http://www.nck.uu.se/Kunskapscentrum/Kunskapsbanken/Praktik+och+metod/Rattsvasendets_ansvar/Rattsvasendets_ansvar/ (Hämtad 2014-01-20)

Med särskilt utsatta grupper avses;

- Utsatta med funktionsnedsättningar
- Utsatta med beroende- eller missbruksproblematik
- Utsatta äldre
- Utsatta med utländsk bakgrund
- Utsatta för hedersrelaterat våld
- Utsatta hbtq-personer⁴⁹

Aktiviteter för alla utsatta grupper

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera och om möjligt sprida nationella och regionala webbaserade utbildningsmaterial om särskilt utsatta grupper.
- Inventera och om möjligt sprida informationsmaterial anpassat till särskilt utsatta grupper.

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Vid behov se över möjligheten att göra eget webbaserat material och sprida tillsammans med diskussionsunderlag.
- Genomföra återkommande kompetensutveckling om särskilt utsatta grupper, förslagsvis vartannat år (denna aktivitet kan komma att utgå när webbutbildningar finns att tillgå).
- Sprida material kring särskilt utsatta grupper från nationella aktörer, exempelvis från Socialstyrelsen, Ungdomsstyrelsen, Statens kommuner och Landsting (SKL).

Aktivitet - Utsatta med beroende- och missbruksproblematik

Kortsiktigt perspektiv

- Kalla till hearing kring behovet av skyddade boenden anpassade för utsatta med beroende- och missbruksproblematik.

Aktivitet - Utsatta med funktionsnedsättningar

Kortsiktigt perspektiv

- Kalla till hearing kring behovet av skyddade boenden anpassade för utsatta med fysiska- och/eller psykiska funktionsnedsättningar.

Aktiviteter - Utsatta med utländsk bakgrund

Kortsiktigt perspektiv

- Genomföra samtal med ansvariga gällande att ta in frågor om våld i hälsosamtalen för asylsökande och nyanlända samt få in information om våld i nära relationer i introduktionen för asylsökande.
- Genomföra kompetensutveckling kring regler vid anknytning.

⁴⁹ Personer som bryter mot normer vad gäller kön och/eller sexualitet, det vill säga personer som inte känner sig hemma i tvåkönsnormen, cisnormen eller heteronormen. Förkortningen står för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queerpersoner.

Aktiviteter - Utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck

Kortsiktigt perspektiv

- Genomföra riktad kompetensutveckling kring specifika områden inom hedersrelaterat våld och förtryck, exempelvis om könsstämpning och unga som riskerar att bli gifta mot sin vilja.
- Genomföra kompetensutveckling riktad till politiker.
- Inventera och sprida goda exempel och metoder för arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Vid efterfrågan genomföra utbildning.
- Undersöka möjligheten att genomföra en informationskampanj på flygplatsen riktad mot ungdomar som riskerar att giftas bort mot sin vilja.

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Årligen återkommande informationsinsatser/utskick till länets skolor i samband med skollov, detta för att lyfta riskerna med att unga blir gifta mot sin vilja.
- Sprida material om hedersrelaterat våld och förtryck från Länsstyrelsen Östergötland, Socialstyrelsen och andra nationella aktörer.

Aktiviteter - Utsatta hbtq-personer

Kortsiktigt perspektiv

- Utveckla samarbetet med de organisationer och föreningar som finns på området och få in representant med kompetens kring heteronorm och hbtq-frågor i Fokusgruppen våld i nära relationer.

Långsiktigt/pågående perspektiv

- I olika sammanhang arbeta för en könsneutralisering av begrepp och uttryck som används i mötet med berörda av våld i nära relationer. Detta kan ske genom att i samband med kompetensutveckling, samverkansmöten eller andra relevanta tillfällen påtala vikten av att exempelvis använda ordet partner i stället för man/fru/pojkvän/flickvän.
- Uppmuntra till att genomföra översikter över hur tillgänglig information eller annat material är formulerad i text, vilka bilder som används, hur materialet distribueras samt var det finns tillgängligt.

Utvecklat förebyggande arbete

Ett brett förebyggande arbete riktar sig till alla människor i samhället, även till dem som inte är direkt berörda av våld i nära relationer i sin vardag. Barn och unga är särskilt viktiga målgrupper i det förebyggande arbetet och därför behövs tidiga insatser i de sammanhang där barn och ungdomar befinner sig, så som förskolor och skolor.⁵⁰

Arbetet kan exempelvis ske genom att i olika sammanhang och för olika målgrupper visa på de normer och mönster som finns i samhället kopplat till sexualitet, maskulinitet och våld. Vidare kan det handla om strategiska insatser för att minska återfall och upprepad våldsutövning, insatser riktade till våldsutövare samt insatser för att öka kompetensen att identifiera våldsutövare, barn som bevittnat våld och våldsutövare.⁵¹

⁵⁰ Regeringens skrivelse 2007/08:39. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Stockholm: Utbildningsdepartementet. s. 7

⁵¹ Brottsförebyggande rådet. Förebygg våld i nära relationer. Brå. <http://www.bra.se/bra/forebygga-brott/vald-i-nara-relationer.html> (Hämtad 2014-01-20)

Aktiviteter

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera och sprida goda exempel på rutiner/checklistor gällande hur man kan identifiera målgrupperna, hantera våld i nära relationer samt kartlägga omfattningen av våldet. Detta specifikt för de olika aktörerna på området, så som exempelvis länets skolor.
- Inventera och sprida normkritiska metoder eller arbetssätt för förskola och skola (exempelvis kring våld, sexualitet, maskulinitet). Vid behov genomföra utbildning.
- Genomföra möte med representanter från länets ungdomsmottagningar gällande möjlighet att få in information om våld i nära relationer i mötet med alla åttondeklassare.

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Verka för ett ökat användande av normkritiska metoder och arbetssätt i förskola och skola.
- I olika relevanta sammanhang verka för att få in frågor om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck i hälsosamtalen.
- Verka för att öka användandet av strukturerade riskbedömningsinstrument i det direkta mötet med våldsutsatta och barn, detta för att förebygga fortsatt våldsutsatthet.
- I olika relevanta sammanhang lyfta vikten av att våga fråga om våld samt på olika sätt öka kunskapen om att identifiera målgrupperna.

God kvalitet och samsyn

Övergripande mål:

Arbetet mot våld i nära relationer i Jönköpings län präglas av god kvalitet och samsyn

Fokus:

Länets aktörer; kommunerna/myndigheterna/organisationerna

Målet är att länets arbete mot våld i nära relationer ska ha en god kvalitet. Aktörernas arbete ska leva upp till de krav som ställs i lagar, förordningar och beslut. Det ska även finnas en samsyn i det gemensamma arbetet mot våld i nära relationer.

Arbetet mot våld i nära relationer är prioriterat hos berörda myndigheter och övriga aktörer i länet

Målet är att våld i nära relationer blir ett område som prioriteras hos länets myndigheter, exempelvis gällande ekonomiska beslut kring personal som handlägger och samordnar våld i nära relationer, stöd till kvinno-/tjejjourer, kompetensutveckling eller gällande att delta i de samverkansforum som finns. Målgrupperna inom våld i nära relation behöver behandlas som andra målgrupper inom myndigheternas verksamheter, exempelvis äldre och personer med beroendeproblematik. Det behöver finnas fungerande handlingsplaner och arbetsrutiner, både för det interna arbetet (utifrån ett arbetsgivaransvar) och det externa arbetet med klienter/brukare/vårdtagare samt upprättade strukturer för intern och extern samverkan.

Aktiviteter

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera och sprida metoder och goda exempel för att kartlägga omfattningen av personer utsatta för våld i en nära relation, barn som bevittnat våld och/eller utsatts för våld från närstående och våldsutövare.
- Bjuda in nationella aktörer så som exempelvis jämställdhetsministern eller Socialstyrelsen till dialogmöte med regionala aktörer.
- Informera om och på annat sätt sprida Socialstyrelsens kommande föreskrifter på området våld i nära relationer.⁵²

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Förstärka området våld i nära relationer på den politiska arenan, exempelvis genom besök i nämnder, partigrupper samt riktad kompetensutveckling för politiker.
- Verka för ett långsiktigt stöd till länets kvinno- och tjejjourer.

⁵² Socialstyrelsen föreslår nya föreskrifter för att stärka skyddet för våldsutsatta barn och vuxna. Föreskrifterna föreslås gälla för kommunernas socialnämnder, Hälso- och sjukvården samt tandvården. Förslag på nya föreskrifter publicerades som nyhet på Socialstyrelsens webbsida 2013-12-02.

<http://www.socialstyrelsen.se/nyheter/2013december/nyforeskriftskastarkskyddforvaldsutsattabarnochvuxna>

- Verka för att det ska finnas arbetsrutiner hos alla länets myndigheter gällande arbetsgivaransvaret för hur man ska upptäcka och handlägga våld inom den egna organisationen (liknande som finns för alkohol- och drogfrågor). Vid behov stödja arbetet med att upprätta sådana.
- Verka för att det ska finnas utsedda handläggare och/eller samordnare för våld i nära relationer i alla länets kommuner.

Ökad och jämnare kompetens om våld i nära relationer hos berörda myndigheter och övriga aktörer i länet

Det är viktigt att det finns personer med bra kunskap och kompetens om brottsoffer och våld och tillräcklig erfarenhet på området. Detta krävs för att uppnå målet om att länets insatser mot våld ska hålla god kvalitet. Begreppet kompetens är ett vidare begrepp än kunskap och handlar om en förmåga att klara de olika krav som man ställs i det arbete man utför. Begreppet syftar inte enbart på formell kompetens, utan handlar också om individens kunskap, erfarenhet, förmåga, lärande och annan färdighet. Att de myndigheter och organisationer som möter målgrupperna har rätt kompetens är en rättvis- och rättssäkerhetsfråga.⁵³

Målet är en ökad grundläggande kompetens om våld i nära relationer hos all personal som i sitt arbete möter människor i behov av vård, stöd eller annan hjälp. Vidare en mer fördjupad sakkunskap om våld i nära relationer och särskilt utsatta grupper hos de som direkt möter målgrupperna. Speciellt viktigt är specifik kompetensutveckling utformad för just den profession eller det ideella engagemang man har.

Aktiviteter

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera regionala och nationella webbaserat utbildningsmaterial och om möjligt sprida utvalda material.
- Bjuda in ansvariga för högskoleutbildningar för samtal om att få in området i relevanta högskoleutbildningar alternativt ta initiativ till en ny högskolekurs (likt andra län så som Västra Götaland och Värmland).

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Verka för en långsiktighet gällande kompetensutveckling på området.
- Genomföra årligen återkommande grundutbildning om våld i nära relationer (denna aktivitet kan komma att utgå när webbutbildningar finns att tillgå).
- Vid behov se över möjligheten att göra eget webbaserat material och sprida tillsammans med diskussionsunderlag.
- Erbjuder fördjupningsutbildningar uppdelat på målgrupper och verksamhet, exempelvis kompetensutveckling om barn som bevittnar våld och utsätts för våld av närstående riktat till förskole- och skolpersonal.
- Kontinuerligt inhämta och sprida forskning och annan ny kunskap inom området.

⁵³ Socialstyrelsen, Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011, s. 41

Förbättrad samordning av länets arbete mot våld i nära relationer

Samordning handlar om att alla aktörer är med och drar åt samma håll, att resurser satsas där de mest behövs och att de satsningar som genomförs ligger rätt i tiden. En bra och effektiv samordning utgår från de resurser som finns, engagerar alla aktörer som berörs av frågan och rangordnar även insatser och behov.⁵⁴

Samordningen kring våld i nära relationer i Jönköpings län behöver stärkas och utvecklas. En god samordning är på många sätt en förutsättning för att uppnå de uppsatta målen i aktuell samverkansplan.

Aktivitet

Långsiktigt perspektiv

- Skapa en webbportal för länets arbete mot våld i nära relationer.

Förbättrad samverkan mellan berörda aktörer i länet

Som tidigare beskrivet⁵⁵ är samverkan mellan berörda aktörer väldigt viktigt i arbetet mot våld i nära relationer. Detta gäller både det direkta arbetet med målgrupperna och det övergripande och förebyggande arbetet. Samverkan mellan myndigheter och organisationer ska ske med utgångspunkt från individens behov samt med kunskap om och respekt för varje myndighets eller organisations kompetens och ansvarsområde.⁵⁶

Den regionala samverkan i länet behöver stärkas och utvecklas. Ett av länets forum för samverkan är Fokusgruppen våld i nära relationer och ett verktyg för länets samverkan är denna samverkansplan. För att samverkan mot våld i länet ska vara effektiv är det betydelsefullt att länets aktörer deltar aktivt i de samverkansorgan som finns i länet, däribland Fokusgruppen våld i nära relationer.

Aktiviteter

Kortsiktigt perspektiv

- Inventera befintliga samverkansnätverk i länet.
- Upprätta en kontaktlista för länets aktörer inom våld i nära relationer samt ansvara för uppdatering och spridning av listan.
- Utarbeta förslag för flödesscheman för samverkan.

Långsiktigt/pågående perspektiv

- Sammankalla till möten med Fokusgruppen våld i nära relationer vid minst fyra tillfällen per år.
- Genomföra årligen återkommande erfarenhetsutbyte.

⁵⁴ Länsstyrelsen i Stockholms län. Samordning för kvinnofrid – länsstyrelsemas stöd till insatser 2011 – 2012. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012. s. 16

⁵⁵ Se avsnitt "Varför en samverkansplan?"

⁵⁶ Socialstyrelsen. Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011. s. 45

Prioriterade aktiviteter

Under arbetet med att ta fram aktuell samverkansplan har några aktiviteter framträtt som extra betydelsefulla för länets utveckling på området våld i nära relationer.

De aktiviteter som Fokusgruppen våld i nära relationer särskilt vill lyfta är;

- Verka för att ett behandlings- och kunskapscentrum etableras i länet.
- Verka för ett ökat användande av normkritiska metoder och arbetssätt i förskola och skola.
- Skapa en webportal för länets arbete mot våld i nära relationer.

Lagstiftning och konventioner

Ett antal lagtexter och konventioner kan anses utgöra grund för aktuell samverkansplan, däribland följande;

Socialtjänstlagen (2001:453)

I 3 kap 3§ socialtjänstlagen framgår att insatser inom Socialtjänsten ska vara av god kvalitet samt att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras.

I 2 kap 1 § socialtjänstlagen anges ett generellt ansvar för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Detta inkluderar även olika former av stöd till våldsutsatta kvinnor, barn som utsätts för/bevittnar våld samt män som utövar våld i nära relationer.

I 5 kap 11 § socialtjänstlagen fastställs att ”Socialnämnden skall verka för att den som utsätts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden skall också särskilt beakta att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott och kan vara i behov av stöd och hjälp”.

Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2009:22)

I Socialstyrelsens allmänna råd om Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld framkommer att all personal som arbetar med handläggning och uppföljning av ärenden enligt socialtjänstlagen bör ha teoretiska kunskaper inom området våld eller övergrepp i nära relationer samt ha förmågan att praktiskt tillämpa dessa kunskaper. All personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen bör vidare få regelbunden kompetensutveckling i området.

Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Enligt 2 a § Hälso- och sjukvårdslagen ska all vård bedrivas så att den uppfyller kraven på en god vård. En god vård innebär enligt lagtexten att beakta patientens behov av trygghet, att vården är lättillgänglig och bygger på respekt för patienten samt att vården främjar goda kontakter mellan patienten och sjukvården.

Polislag (1984:387)

I polislagen återfinns bestämmelser om polisens uppgifter, samverkansskyldighet med andra myndigheter och organisationer. Polisens uppgift är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Genom brottsförebyggande arbete ska färre brott begås och polisen ska verka för att fler brott klaras upp.

FN: s Konvention om barnets rättigheter

I artikel 19 i FN:s konvention om barnets rättigheter beskrivs att ”konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt och/eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnen är i föräldrarnas eller den ene förälderns, vårdnadshavare eller annan persons vård”.⁵⁷

FN: s Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor

År 1993 antog FN:s generalförsamling deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor. I deklarationen fördöms fysiskt, sexuellt och psykologiskt våld mot kvinnor, vare sig det inträffar inom familjen eller i samhället och utförs av eller accepteras av staten. I artikel 4 framkommer att ”Staterna bör fördöma våld mot kvinnor och bör inte åberopa någon sed, tradition eller någon religiös hänsyn för att undvika sina åtaganden vad gäller dess avskaffande” och vidare att ”Staterna bör med alla lämpliga medel och utan dröjsmål bedriva en politik som syftar till att avskaffa våld mot kvinnor”.⁵⁸

FN:s Deklaration om de mänskliga rättigheterna

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna talar om att alla människor har rätt att få leva ett liv i jämlikhet, utan diskriminering och med lika skydd från lagens sida. Artikel 3 stadgar att ”alla människor har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet” och artikel 5 anger att ”ingen må utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning”.⁵⁹

⁵⁷ United Nations, Declaration of the Rights of the Child, [united nations cyberschoolbus,
https://www.un.org/cyberschoolbus/humanrights/resources/child.asp](https://www.un.org/cyberschoolbus/humanrights/resources/child.asp) (Hämtad 2014-02-19)

⁵⁸ United Nations, The Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women, UN WOMEN, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm> (Hämtad 2014-02-19)

⁵⁹ United Nations, The Universal Declaration of Human Rights, <http://www.un.org/en/documents/udhr/> (Hämtad 2014-02-19)

Referenser

Inspektionen för våld och omsorg (IVO). **Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från nationell tillsyn 2013-2013**. Stockholm: Inspektionen för våld och omsorg, 2014.

Isdal, Per. **Meningen med våld**. Stockholm: Gothia Förlag, 2001.

Länsstyrelsen i Stockholms län. **Samordning för kvinnofrid – länsstyrelsernas stöd till insatser 2011 – 2012**. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län, 2012.

Nationellt centrum för kvinnofrid. **Våld och hälsa - En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa**. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014:1.

Regeringens skrivelse 2007/08:39. **Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer**. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Proposition 2005/06:155. **Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken**. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Socialstyrelsen. **Barn som anhöriga – konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter eller avlider**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2013.

Socialstyrelsen. **Blånader och silverhår – Utbildningsmaterial om våld mot äldre kvinnor**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011.

Socialstyrelsen. **Ensam och utsatt - Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med utländsk bakgrund**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2014.

Socialstyrelsen. **Folkhälsorapport 2009**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2013.

Socialstyrelsen. **Skylla sig själv? Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med missbruk eller beroendeproblem**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011.

Socialstyrelsen. **Sällan sedda – Utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011.

Socialstyrelsen. **Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2011.

Socialstyrelsen. **Vänd dem inte ryggen – Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck**. Stockholm: Socialstyrelsen, 2014.

WHO. **Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence.** Geneva: World Health Organization, 2013.

Åkerlund, Nina. **Barn som bevittnar våld i hemmet – en kunskapsöversikt**, I tryck.

Överlien, Carolina. **Barn som upplever pappas våld mot mamma – Vad säger forskningen?** Nordisk sosialt arbeid, 04, 2007, sid. 238-250.

Övriga källor

Brottsförebyggande rådet, www.bra.se

Länsstyrelsen i Jönköpings län, www.lansstyrelsen.se/JONKOPING

Nationellt centrum för kvinnofrid, www.nck.uu.se

Nationell samordnare mot våld i nära relationer, www.relationsvald.se

Socialstyrelsen, www.sos.se

United Nations, www.un.org

Dialoga kunskapscentrum om våld i nära relationer, www.valdinararelationer.se

